

6. kvestie

Je obecné reálně mimo duši, avšak nikoliv reálně odlišné od individua?

[...]

[A. Výklad Scotovy pozice]

Jedna z odpovědí dávaných na tuto otázku je, že ve věci mimo duši je přirozenost s diferencí, která ji kontrahuje na konkrétní individuum, sice reálně totožná, avšak formálně odlišná; sama o sobě přitom není ani obecná ani jednotlivá, nýbrž je nezavršeně obecná v realitě a završeně [obecná] co do bytí v rozumu. A protože toto je, jak věřím, názor Subtilního doktora, který jiné předčil v subtilitě úsudku, chci zde celé toto mínění, které porůznu vyložil na různých místech, zřetelně zrekapitulovat, aniž bych měnil formulace, kterých na různých místech užívá.

[...]

To, co chce tento doktor říci, je, že kromě numerické jednoty existuje reálná jednota menší než numerická, která náleží samotné přirozenosti, která je v nějakém smyslu obecná. Kontrahovanou přirozenost lze proto uvažovat [ve čtyřech ohledech – a to]:

- 1) ve vztahu k dané jednotlivině,
- 2) ve vztahu k numerické jednotě,
- 3) ve vztahu k univerzalitě,
- 4) ve vztahu k jednotě menší, než je jednota numerická.

[1] Ve vztahu k dané jednotlivině tvrdí toto mínění, že přirozenost není „tato“ sama ze sebe, ale díky něčemu přidanému. Za druhé tvrdí, že toto přidané není negace, [...] ani žádný akcident, [...] ani aktuální existence, [...] ani látka. Za třetí, že toto přidané je v rodu substance a je to pro individuum vnitřní. Za čtvrté, že přirozenost je co do přirozenosti dřívější než tento kontrahující [princip]. [následuje citát ze Scotovy Ordinatio]

Z toho je zřejmé, co tato pozice o této kontrahující diferencí tvrdí: [Za prvé,] že individuální diference není kvditativní. Za druhé, že přirozenost je dřívější co do přirozenosti než tato kontrahující diference. Za třetí, že přirozenosti o sobě neodporuje opak této individuální diference, totiž jiná individuální diference – v souladu s tím, že jí tato individuální diference nenáleží ze sebe. Za čtvrté, že toto platí všeobecně jak pro celek, tak pro jeho části, a rovněž, že individuální diference a přirozenost se neliší jako věc a věc. Za páté, že se liší pouze formálně. Za šesté (to tvrdí jinde), že [ve spojení] s různými kontrahujícími [diferencemi] je přirozenost reálně různá. Proto říká toto:

Každá o sobě existující substance [tj. esence] je vlastní [výlučně] tomu, čemu patří, tj. buď je tomu vlastní sama ze sebe, nebo je učiněna vlastní něčím, co ji kontrahuje; je-li toto kontrahující přítomno, nemůže [taková esence] být v jiném, ačkoliv jí samotné o sobě neodporuje být v jiném.

[2] Pokud jde o vztah přirozenosti k numerické jednotě, tvrdí [Scotus] podobně, že přirozenost nemá numerickou jednotu ze sebe, ani není tím, co přijímá denominaci od jakékoliv reálné jednoty bezprostředně; přesto je však reálně numericky jedna. Ani není nic, co by bylo jedno jakoukoliv reálnou jednotou ve dvou individuích, nýbrž pouze v jednom. Proto říká:

Připouštím, že reálná jednota není jednotou něčeho, co se nachází ve dvou individuích, nýbrž v jednom. [...] Takže připouštím, že cokoli je v tomto kameni, je numericky jedno – a to buď prvotně neboli o sobě, nebo denominativně. [...]

[3] Za třetí, ohledně vztahu přirozenosti k univerzalitě [Scotus] tvrdí, že [přirozenost] není završeně obecná sama ze sebe, nýbrž pouze nakolik má bytí v rozumu. Za druhé, že z ní samé jí nenáleží singularita, nýbrž společnost. Proto říká toto:

Aktuálně obecné je to, co má nějakou indiferentní jednotu, díky níž je v bezprostřední potenci vypovídat se o libovolném supozitu [ze svého rozsahu]. Avšak nic není co do jakékoliv reálné jednoty takové, aby co do právě této jednoty bylo v bezprostřední potenci vypovídat se o libovolném supozitu predikací „toto je toto“. Ačkoliv totiž něčemu reálně existujícímu o sobě neodporuje mít jinou singularitu než tu, kterou to právě má, přesto tuto [reálně existující přirozenost] nelze pravdivě vypovídat o libovolném podřazeném [supozitu] – totiž že by platilo, že libovolné z nich je ona. To je totiž možné jen u předmětu, který je jako *numericky tentýž* aktuálně uvažován rozumem, a který má, právě nakolik je uchopen rozumem, jednotu předmětu, a to i numerickou, s ohledem na níž je jako něco totožného predikovatelný o všech [podřazených] jednotlivinách tak, že se říká „toto je toto“.

A dodává:

To, co není ze sebe „toto“, je reálně společné, a v důsledku toho tomu ze sebe neodporuje „nikoliv-toto“. Ale takové „společné“ [ještě] není *aktuálně obecné*, protože [mu] chybí ona indiference, díky níž je obecnina završeně obecná – totiž díky níž je to jakožto v nějakém smyslu totožné predikovatelné o libovolném [sobě podřazeném] individuu, takže libovolné [takové individuum] „je to“.

[...]

[4] Za čtvrté, pokud jde o vztah přirozenosti k jednotě menší než je jednota numerická, tak říká, že tato jednota není zahrnuta v kviditativním výměru [*ratio quidditativa*] přirozenosti, nýbrž vypovídá se o ní druhým typem predikace *per se* [*secundo modo dicendi per se*]. [...]

[B. Vyvrácení Scotovy pozice]

Proti tomuto mínění lze argumentovat dvojím způsobem.

[1] Za prvé, že je nemožné, aby se ve stvoření něco lišilo formálně ale nikoliv reálně. Takže pokud se přirozenost nějak liší od oné kontrahující difference, musí se lišit buď jako věc od věci, nebo jako pomyslné jsoucno od pomyslného jsoucna, nebo jako pomyslné jsoucno od reálného jsoucna. První i druhé však popírá, zbývá tedy třetí možnost – tj. že ona přirozenost, která jakkoli liší od individua, není nic než pomyslné jsoucno.

Důkaz předpokladu: protože jestliže přirozenost a ona kontrahující difference nejsou po všech stránkách totožné, pak se něco může pravdivě tvrdit o jednom a popírat o druhém; o jedné a téže věci v rámci stvoření však nelze totéž pravdivě tvrdit a popírat – takže to není jedna věc. Důkaz nižší premisy: kdyby to možné bylo, tak bere za své veškerá možnost dokazovat reálnou distinkci mezi věcmi v rámci stvoření, protože kontradikce je ten nejsilnější způsob, jak takovou odlišnot věcí dokázat. Pokud tudíž lze v rámci stvoření o téže věci naprosto totéž pravdivě tvrdit i popírat, nelze tu dokázat žádnou reálnou distinkci.

Potvrzení: všechny kontradikce mají stejně silnou neslučitelnost; neslučitelnost mezi bytím a nebytím je však tak silná, že pokud *a* je a *b* není, tak z toho vyplývá, že *b* není *a*; tedy totéž platí o libovolné kontradikci.

[2] Druhá možnost je argumentovat proti této pozici, že není pravdivá ani za předpokladu, že by taková distinkce existovala.

[2.1] A to za prvé takto: Kdykoliv něčemu reálně náleží jeden z opaků, takže tomu uděluje reálnou a skutečnou denominaci (a to ať už mu náleží o sobě nebo díky něčemu jinému), tak dokud tomu tak je a nic se nezmění, platí, že druhý z opaků té věci reálně nenáleží, ale právě naopak, bude o ní v bezvýhradném smyslu [*simpliciter*] popřen. Ale podle tebe každá věc mimo duši je reálně singulární a numericky jedna (ačkoliv některé věci jsou singulární ze sebe a jiné pouze díky něčemu přidanému). Tudíž žádná věc mimo duši není reálně společná, ani jedna jednotou protikladnou jednotě singularity – takže reálně neexistuje žádná jiná jednota než jednota singularity.

A pokud se odpoví, že ony dvě jednoty nejsou reálně protikladné, a stejnětak singularita není reálně v rozporu se společností:

Proti tomu: pokud si reálně neodporují, pak nelze pomocí žádného protikladu dospět k závěru, že nemohou reálně náležet jedné a téže věci *prvotně*, takže nelze uspokojivě dokázat, že není možné, aby jedno a totéž a díky témuž [principu] mělo obě dvě jednoty, a tedy aby naprosto tatáž věc díky témuž [principu] byla zároveň singulární i společná.

Mimoto, kdykoliv si odporují důsledky, budou si odporovat také předpoklady. Následující vyvození však platí: „*a* je společné či jedno menší jednotou, tedy *a* je slučitelné s mnohostí, která je opakem větší jednoty: totiž s s numerickou mnohostí.“ Podobně platí: „*a* je jedno větší jednotou, tedy *a* není slučitelné s opačnou mnohostí, tj. s numerickou mnohostí. Uvedené důsledky si však odporují: „*a* je slučitelné s numerickou mnohostí“ a „*a* není slučitelné s numerickou mnohostí“. Tudíž si odporují i ony předpoklady: „*a* je jedno menší jednotou“ a „*a* je jedno větší jednotou“. Ovšem druhý z těchto předpokladů je podle tebe pravdivý, totiž „*a* je jedno větší jednotou“ – protože ty tvrdíš, že přirozenost je numericky jedna. První předpoklad tedy musí být nepravdivý, totiž že „*a* je jedno menší jednotou“ (přičemž oním *a* míníme stále onu přirozenost, o které ty stále tvrdíš, že má onu menší jednotu). A pokud přirozenost nemá onu menší jednotu, tím spíše ji nemá ani nic jiného. Předpoklad přijatý jako nižší premisa platí podle toho, kdo tvrdí:

S menší jednotou je bezesporně slučitelná mnohost, která je opakem větší jednoty, tato mnohost však není slučitelná s větší jednotou, neboť jí odporuje.

[...]

Mimoto, jeho tvrzení, že „menší jednotu je bez kontradikce slučitelná s mnohostí, která je protikladem větší jednoty“, se zdá neslučitelné s jiným tvrzením, totiž že přirozenost a individuální diference se reálně neliší. Neboť když jsou nějaké dvě věci reálně totožné, tak čímkoliv může Boží mocí být jedna z nich, tím může být i druhá. Tato individuální diference však nemůže být mnohými reálně odlišnými [individuui], tedy ani přirozenost, která je s touto kontrahující diferencí reálně totožná, nemůže být reálně mnohými [individuui]. Takže s přirozeností není bez kontradikce slučitelná numerická mnohost.

Tento argument se potvrzuje takto: Vše, co je reálně obecné, ať už jde o završenou obecninu nebo ne, je reálně společné mnohým, nebo aspoň reálně společné mnohým být může. Ale žádná věc není reálně společná více mnohým, tedy žádná věc není žádným způsobem obecná.

Vyšší premisa je jasná, protože obecné se od jednotlivého liší právě tím, že jednotlivé je determinováno k jednomu, kdežto obecné je indiferentní k mnohým – tím způsobem, jímž je obecné. Nižší premisa je [také] jasná: neboť žádná reálně jednotlivá věc není společná mnohým, ale podle nich [Scota a jeho stoupenců] je každá věc reálně jednotlivá, tudíž atd.

Podobně, pokud nějaká věc, kterou obnáší člověk, je společná mnohým, pak je to buď přirozenost, která je v Sókratovi, nebo přirozenost, která je v Platónovi, nebo nějaká jiná třetí vedle těchto dvou. Ale přirozenost Sókrata to není, protože kvůli tomu, že je reálně singulární, nemůže být v Platónovi. Ani přirozenost Platóna – z téhož důvodu. Ani žádná třetí, protože nic takového mimo duši neexistuje, neboť podle nich každá věc mimo duši je reálně singulární.

Druhé potvrzení argumentu: to, co ani Boží mocí nemůže být sdíleno mnohými, není reálně společné. Ale na kteroukoliv věc ukážete, o ní platí, že nemůže být Boží mocí sdílena mnohými, protože je reálně singulární. Takže žádná věc není reálně a pozitivně společná.

Pokud by se namítlo, že oné přirozenosti sice odporuje být v mnohých, neodporuje jí to však ze sebe, nýbrž díky něčemu přidanému, s čím je sjednocena reálnou totožností – proti tomu říká:

Toto „neodporování ze sebe“ není pozitivní, a v důsledku toho ani ona společnost není pozitivní, takže by něco bylo [pozitivně] společné, nýbrž pouze negativní, a v důsledku toho neexistuje žádná pozitivní jednota než pouze jednota numerická.

[2.2] Druhý hlavní argument v rámci této [argumentační] strategie: Kdyby přirozenost byla tímto způsobem společná, vyplývalo by z toho, že by bylo tolik rodů a druhů, kolik je individuí – protože přirozenost Sókrata je druh, a ze stejného důvodu i přirozenost Platóna. Pak argumentují: Kdykoliv je něčeho mnoho, přičemž o libovolném z nich lze říci, že je to druh, je mnoho druhů; avšak tak je tomu v našem případě, tudíž atd.

To se potvrzuje takto: ze zmnožení bezprostředního subjektu vyplývá zmnožení jeho nutného atributu. Ale podle něj je ona menší jednota nutným atributem přirozenosti – takže stejně jako se reálně zmnožuje přirozenost, bude se reálně zmnožovat i [tento] atribut (poněvadž je reálný). A v důsledku toho, tak jako jsou v Sókratovi a Platónovi reálně dvě přirozenosti, budou v nich reálně i dvě menší jednoty.

Tato *menší jednota* je však buď [úplně totéž co] *společnost*, anebo alespoň od *společnosti* neoddělitelná – a v důsledku toho je neoddělitelná od *společného*. Je tedy v Sókratovi a Platónovi

dvojí [různé] společné, tedy dva druhy. Takže v důsledku toho by Sókratés spadal pod jedno společné [určení] a Platón pod jiné, a bylo by tolik společných [určení] – i těch nejobecnějších –, kolik je individuujících, což se zdá být absurdní.

Pokud se namítne, že věc není završeně obecná, leda nakolik je pojímána rozumem – proti tomu:

Ptám se, co je zač to, čemu bezprostředně náleží denominace „obecné“. Buď je to výlučně skutečná věc mimo duši, nebo je to výlučně pomyslné jsoucno, nebo je to agregát reálné věci a pomyslného jsoucna.

Přijmeme-li první možnost, máme, co chceme dokázat – totiž že (navzdory [jejich] vlastnímu tvrzení) singulární věc je naprosto a završeně obecninou, protože podle nich mimo duši není žádná věc, která by nebyla reálně singulární, a v důsledku toho tatáž věc, která je reálně singulární, je společná. A co platí o jednom, neplatí o nic méně o ostatních, takže kolik je jednotlivin, tolik je úplných obecnin.

Přijmeme-li druhou možnost, vyplývá z toho, že žádná věc není obecná, a to ani završeně, ani zárodečně, ani aktuálně, ani potenciálně. Neboť co nelze ani Boží mocí přivést k završení a do aktu, aby to bylo takové a takové, to není takové a takové ani potenciálně či zárodečně. Tento [princip] platí s výjimkou [dvou případů: za první], že samotné převedení do jednoho aktu působí trvání potence k dalšímu aktu (jako je tomu např. při dělení kontinua do nekonečna), a [za druhé], jde-li o potenci ke kontradiktorním [určením]. To však není náš případ. Takže pokud završenou a aktuální obecninou je výlučně pomyslné jsoucno a nikterak věc mimo duši, plyne z toho, že věc mimo duši není nikterak obecná, což platí pro jednu stejně jako pro druhou.

Přijmeme-li třetí možnost, máme, co chceme dokázat, protože ze zmnožení libovolné části vyplývá zmnožení celku či agregátu. Pokud je tedy završená obecnina agregátem [reálné] věci a pomyslného jsoucna, pak kolik je věcí mimo duši, z nichž jedna každá je částí celého agregátu, tolik bude těchto agregátů. A tak platí, že kolik je individuujících, tolik je i těch nejobecnějších rodů.

Mimo to, stejně jako „obecné“ je „jedno v mnohých a vypovídatelné o mnohých“, tak i „společné“ je „jedno v mnohých a vypovídatelné o mnohých“. To však podle nich stačí, aby něco bylo završenou obecninou; cokoliv „společného“ má tedy vše, co je třeba k završené obecnosti, a tedy i k tomu, aby bylo završeně druhem rodem či rodem. Ale podle nich, jak bylo citováno, společnost náleží přirozenosti o sobě, bez ohledu na rozum, tedy i završená obecnost. A v důsledku toho, jestliže platí, že, jak bylo dokázáno, kolik je individuujících, tolik je „společných“, pak kolik je individuujících, tolik je reálně existujících nejvyšších rodů.

[...]

Pokud se namítne, že ona přirozenost není společná, právě díky tomu, že je kontrahující [individuální] diferencí přivlastněna Sókratovi – proti tomu:

Podle tebe „přirozenosti bez ohledu na rozum náleží tato společnost“; ptám se tedy, za co supponuje výraz „přirozenost“ v tomto výroku. Buď za reálné jsoucno, nebo za pomyslné jsoucno. Druhou možnost nelze připustit, protože to by obnášelo kontradikci. Pokud supponuje za reálné jsoucno, buď za reálné jsoucno, které je singulární, nebo nějaké reálné jsoucno, které není reálně singulární. Pokud to první, pak není společná, a tedy ani „o sobě společná“. Pokud to druhé, pak existuje nějaká věc mimo duši, která není reálně singulární. To však popírají, protože říkají, že reálně je přirozenost numericky jedna a singulární.

[2.3] Za třetí argumentuji takto: Lidství v Sókratovi a lidství v Platónovi se reálně liší; tedy každé z nich je reálně numericky jedno, a tedy žádné není společné.

Pokud se namítne, že odlišnost těchto přirozeností pochází výlučně od přístupujících diferencí, a každá z nich je tedy numericky jedna pouze díky této přístupující diferenci, takže žádná není singulární ze sebe, nýbrž ze sebe je společná – proti tomu:

Každá věc se liší od toho, od čeho se liší esenciálně, buď sama sebou, nebo něčím sobě vnitřním. Lidství v Sókratovi se však esenciálně liší od lidství v Platónovi, tedy se liší samo sebou nebo něčím sobě vnitřním – a tedy ne něčím přidaným zvnějšku. Vyšší premisa je jasná, protože je pitomost říkat, že by se Sókratés esenciálně lišil od tohoto osla Platónem. Podobně, totožnost a různost se pojí se jsoucny bezprostředně, takže nic není s něčím totožné či od něčeho různé díky něčemu vnějšímu. [...]